

KÆRLIGHED I ÆLDREPLEJE I GRØNLAND

KAMILLA NØRTOFT OG AMALIE EISING BENTHOLM

Rachel er plejehjemsleder og har som tidligere ældrekonsulent i en kommune besøgt mange plejehjem rundt omkring i Grønland. Når hun kommer tilbage til et plejehjem, hvor hun har været før, gør hun meget ud af at hilse på beboerne, selvom hendes egentlige ærinde ofte angår de ansatte. Rachels øjne stråler, hun taler opmuntrende og indbydende, og hun sørger for at have tæt fysisk kontakt, når hun hilser på beboere, hun kender fra tidligere (Nørtoft & Jensen 2019). Det er kærlighed og i fuld overensstemmelse med værdien „nallik“, som genfindes på tværs af inuitsamfund. Ifølge Van der Geest (2002) kan betydningen af omsorg i en specifik kontekst kun forstås ved at lytte til og observere handlingerne hos dem, der er direkte involveret i en omsorgspraksis. Ved at se på udtalelser og handlinger blandt ældreplejepersonale i Grønland vil vi i denne artikel kaste lys over ansattes og plejehjemslederens opfattelser af relationen mellem dem selv og plejehjemsbeboere. Vi fokuserer særligt på kærligheds betydning i omsorgspraksis og som bærende idé og værdi for omsorgsarbejdet. Efter en kort introduktion til offentlig ældrepleje i Grønland og den kontekstuelle og metodiske baggrund for studiet zoomer vi ind på kærlighed som bærende kulturel værdi. Herefter fokuserer vi på fysiske udtryk for kærlighed i relationen mellem medarbejdere og beboere i en plejehjemskontekst og dernæst på medarbejdernes opfattelser af kærlighed og omsorg. Endelig diskuterer vi kærlighed i grønlandsk ældrepleje som hverdagshandlinger, som professionel praksis og som en etisk tilgang til omsorgsarbejde.

Offentlig ældrepleje i Grønland

Det første alderdomshjem i Grønland blev grundlagt i Qaqortoq (tidligere Julianehåb) i Sydgrønland i 1932 og havde plads til ni beboere (Kleivan 1957).

Siden er antallet af plejehjem vokset, og i 2018 boede 11,6 procent af de ældre over 65 år på en ældreinstitution eller andet botilbud (Departementet for Sociale anliggender, Familie og Justitsområdet 2020:8). Det samlede antal pladser disse steder er ifølge indberetning fra kommunerne i slutningen af 2019 555, mens 176 ældre mennesker står på venteliste (op.cit.9), og en rundringning til kommunerne i 2019 viste, at der nu findes 20 plejehjem i Grønland, herunder demenshjem og ældrekollektiver, der i praksis fungerer som miniplejehjem. Plejehjemmene er nogenlunde ligeligt fordelt rundt i landets fem kommuner, men er centreret omkring de større byer. I Grønland bor der ca. 56.000 mennesker, og af dem var 4.926 personer over 65 år gamle i 2020. Det tal forventes at stige til 8919 i 2035 (op.cit.5f.). Dette vil medføre en stigning i antallet af ældre mennesker med behov for pleje i dagligdagen og i antallet af plejhjemsbeboere og mennesker på venteliste til en plejhjemsplads.

De første plejehjem var alderdomshjem, hvor beboerne kunne klare mange dagligdags gøremål selv, men ikke var i stand til at bo helt alene i en bolig, der måske var svært tilgængelig eller lå langt fra kommune, indkøbsmuligheder, hjemmehjælp osv. Der er stadig en del selvhjulpne beboere på nogle plejehjem, men nye beboere er i stigende grad mere plejekrævende, end det har været tilfældet tidligere. Flere og flere plejehjem får herud over særskilte demensafdelinger eller -enheder. I byerne er det muligt for ældre mennesker i egen bolig at blive visiteret til hjemmehjælp, og få kommuner kan i samarbejde med sundhedsvæsenet tilbyde hjemmepleje i de største byer. En del plejehjem har dagcenteraktiviteter, hvor hjemmeboende ældre mennesker med et vist behov for pleje kan visiteres til at komme og få hjælp og samvær i dagtimerne.

En stor del af plejepersonalet på plejhjemmene er ufaglærte, mens nogle har korte uddannelser som sundhedshjælper eller sundhedsassistent (Nørtoft m.fl. 2019). Plejhjemslederne har ofte en uddannelse som sygeplejerske eller sundhedsassistent (ibid.). Mange steder er det et almindeligt syn at se en medarbejder sidde i længere tid sammen med en enkelt eller to plejhjemsbeboere. Ældreplejen er et område, som i de fleste kommuner i Grønland har svært ved at rekruttere og fastholde personale, og mange steder er sygefravær blandt personalet højt. I nogle kommuner står det enkelte plejhjems ledelse mere eller mindre alene med at løse personaleproblematikken. I landets største kommune (Kommuneqarfiq Sermersooq) har den kommunale ældrechef i de seneste par år stået i spidsen for et omfattende udviklingsprojekt for ledere og ansatte inden for ældreplejen. I projektet er der både fokus på den enkelte medarbejders udfordringer og udviklingsønsker, på ledelse, på fælles værdier i hver enkelt institution eller enhed og på samarbejde mellem institutioner og enheder. Ifølge kommunens ældrechef har dette medført nedsat sygefravær, bedre udnyttelse af

personaleressourcer, store besparelser på løn til løst ansatte, større arbejdsglæde og en tilstrømning af mennesker, som gerne vil arbejde med ældrepleje (personlig kommunikation med ældrechefen, 2021). Samtidig med at der er generelle rekrutteringsproblemer på det kommunale ældreplejeområde, findes der en masse plejepersonale, som brænder for deres arbejde og giver kærlighed og omsorg til beboere på landets plejehjem (Nørtoft & Jensen 2019). Det er nogle af disse medarbejdere, denne artikel handler om.

Fokus på ældre menneskers liv og vilkår i Grønland – et forskningsfelt i vækst

Denne artikel bidrager til forskningslitteraturen om kvalitative studier af og med ældre mennesker, ældreliv og kommunal ældrepleje i Grønland. Det er et forskningsfelt, som endnu ikke er stort, men som er vokset en del de seneste år med emner som identifikation af ældre mennesker i det politiske landskab (Nørtoft & Jensen 2017), ældre menneskers livshistorier (Schlütter 2018), forholdet mellem mad, aktivitet og sociale relationer (Nørtoft & Jensen 2018), inddragelse af ældre mennesker i udvikling af bolignære udeområder (Nørtoft m.fl. 2018), rehabilitering (Aagaard 2018), ildsjæle på det kommunale ældreplejeområde (Nørtoft & Jensen 2019), usikkerhed forbundet med sygdom, liv og død (Schlütter 2019; Schlütter & Hounsgaard 2020), livskvalitet og hverdagstemaer i ældrelivet (Jensen & Nørtoft 2020), hjem og tilhørsforhold i alderdommen (Gill, Ismail & Schlütter 2021), demenspleje (Nørtoft, Jensen & Jensen 2021) og historisk viden om ældrepolitik og aldringsopfattelser (Olsen & Jensen 2021).

Arktisk Aldring – et samarbejdsprojekt

De empiriske data, som indgår i denne artikel, er genereret i forbindelse med forsknings- og udviklingsprojektet Arktisk Aldring,¹ som gennemførtes i Grønland i perioden januar 2017-marts 2022. Projektet foregik i et samarbejde mellem grønlandske og danske forsknings- og uddannelsesinstitutioner, Befolkningsundersøgelserne i Grønland, fire grønlandske kommuner, Selvstyret og Grønlands Nationalmuseum og Arkiv.

Det etnografiske feltarbejde

Det etnografiske feltarbejde i Arktisk Aldring er gennemført af forskere og studerende og dækker tilsammen feltarbejde i de fire medvirkende kommuner Kommune Kujalleq, Kommuneqarfik Sermersooq, Qeqqata Kommunian og

Avannaata Kommunia. Feltarbejdet er foretaget ved både kortere og længere ophold og feltbesøg i perioden fra maj 2017 til juni 2021.

Meget antropologisk forskning i Arktis er foretaget af enkelte forskere i små og isolerede inuitsamfund, og forskere som eksempelvis Searles (2000) og Collings (2009) beskriver fra nordamerikanske kontekster, hvordan det kan være svært at komme ind på livet af folk, hvis man som forsker ikke har tid til at lære de kulturelle koder og passende måder at erhverve sig viden på (ibid.).

Arktisk Aldrings forskere har fra begyndelsen oplevet stor velvilje og interesse for deltagelse i projektet fra både ældre mennesker og ansatte på ældreplejeområdet. Den overvejende oplevelse har været, at både ældre mennesker og professionelle har stor interesse i, at der kommer fokus på ældreområdet. Vi er således blevet budt velkommen af personale fra ældreplejen, i ældreforeninger og i ældre menneskers hjem. Den langvarige projektperiode og kontakt med nogle af de samme mennesker i hele perioden har resulteret i både fagligt og personligt givende relationer til mennesker, som byder os „velkommen hjem“ ved hvert besøg, har givet vores børn, som har været med på feltarbejde, grønlandske kælenavne osv. Herudover er projektet baseret på, at det er et samarbejdsprojekt, hvor alle parter har indflydelse på, hvilke retninger projektet skal tage, og hvordan samarbejdet skal foregå (Nørtoft m.fl. 2018). Dette har været af stor vigtighed for projektets værdiskabelse og rækkevidde.

I denne artikel indgår observations- og interviewmateriale fra syv plejehjem fordelt på de fire kommuner. Gentagne besøg på de samme plejehjem over en årække har medført længerevarende relationer, og samarbejde med specifikke ledere og medarbejdere har tilladt os at observere eventuel udvikling af ældreplejeområdet som helhed og på navngivne plejehjem. Kamilla har været med i projektet fra start og har besøgt syv plejehjem gentagne gange, mens Amalie i forbindelse med sit speciale har gennemført feltarbejde på det samme plejehjem i tre måneder. Vi har foretaget semistrukturerede interviews og fokuserede samtaler (Spradley 1979) med medarbejdere, plejhjemsledere og beboere, på dansk eller grønlandsk med tolk afhængigt af den interviewedes ønske. Størstedelen af de citater, som gengives i denne artikel, kommer fra interviews og samtaler, der foregik på dansk, eller som i situationen blev oversat til dansk af medarbejderne selv. Vores opmærksomhed i denne artikel er primært rettet mod plejhjemsledere og plejepersonale og deres handlinger og ord knyttet til kærlighed og omsorg i forbindelse med deres arbejde. Vi fokuserer således på at forklare, hvordan medarbejderne handler i overensstemmelse med nogle specifikke kulturelle værdier og ikke på beboernes oplevelser af relationen.

Navne i citater og beskrivelser er opdigtede, medmindre informanten specifikt har ønsket at optræde med eget navn. Vi har kun brugt disse informanternes

egne navne i beskrivelser, hvor dette ikke har betydning for anonymiseringen af andre informanter.

Kærlighed, der trænger sig på – feltarbejde på plejehjem i Grønland

Hverken Amalie eller Kamilla tog på feltarbejde i Grønland for at undersøge kærlighed i ældrepleje. Amalie ville undersøge plejehjem som „hjem“, mens Kamilla blandt andet har haft fokus på ledelse, strukturer og aktiviteter på forskellige plejehjem. Mange samtaler, interviews og observationer har dog vist os, at kærlighed er et vigtigt emisk begreb og fænomen, som kommer til udtryk hos plejepersonale i handlinger og ord – både på grønlandsk og på dansk. Således er kærlighed vigtigt at have med i studier af ældrepleje og relationer mellem personale og beboere på plejehjem. En medarbejder på et plejehjem forklarer forskellige nuancer i kærlighedsbegrebet, da hun bliver spurgt, hvordan personalet forsøger at skabe trykthed for beboerne:

Vi tager dem som ... [hun laver en omfavelse i luften, mens hun leder efter ordene] vi krammer og lytter til dem og snakker med dem og giver dem [hun laver igen en omfavelse i luften]. For eksempel Olga, vi skal give hende kærlighed. Vi kan ikke give som til en kæreste, men vi kan give nærhed, så de kan føle sig hjemme. Som i en familie.

Dette ganske korte citat siger meget om de forskellige måder, kærlighed optræder på i arbejdet for medarbejdere. Medarbejderen skelner tydeligt mellem forskellige former for kærlighed og fremhæver kærlighed i en familie som noget anderledes end kærlighed mellem kærestes. Den familiære kærlighed er for denne medarbejder et vigtigt element i hendes arbejde, hvor hun sammen med de andre medarbejdere har ansvaret for, at beboerne er trygge og føler sig hjemme. Hun får samtidig fortalt, at kærlighed er noget, som medarbejderne giver til beboerne. Hun udtrykker ikke en forventning om, at kærligheden skal være gensidig – den er en del af arbejdet – når hun siger: „... vi skal give hende kærlighed“. Herud over demonstrerer medarbejderen, at en vigtig måde at give kærlighed til beboere på er gennem kærlig fysisk kontakt og opmærksomhed gennem samtale og lytning. Medarbejderens forståelse af sin relation til beboerne er, at det er en slags familiær relation, der kræver den samme type kærlighed, som hun giver til sin egen familie. Denne forståelse går igen i flere interviews og observationer. Kærligheden er her ikke en stor og altoverskyggende følelse, men derimod en mindre følelse, der kommer til udtryk i et kram, en sætning eller et smil til beboeren. Det er en kærlighed, der udgøres af den slags „care“, som ifølge Kounosu

(1980) får livet til at flyde i dagliglivet – også når livet leves i en offentlig plejehjeminstitution frem for i et privat hjem.

Et eksempel på netop tæt fysisk kontakt, opmærksomhed og samtale ses i følgende uddrag af feltnoter:

Det er aften. En beboer sidder i stuen og sover i sin kørestol. En medarbejder sidder ved siden af hende på sofaen. På et tidspunkt siger medarbejderen noget til beboeren, som ikke reagerer. Medarbejderen lægger så sin hånd på beboerens, så de nærmest fletter fingre. Derefter sætter hun sin mund helt tæt på beboerens øre og taler. De griner begge. 'Jeg siger, hun skal i seng, men hun siger nej,' oversætter medarbejderen. 'Vi går en tur i stedet,' siger hun, mens hun tager fat i kørestolen og triller beboeren baglæns ud ad rummet. Lidt efter sidder de sammen i fællesgangen og kigger ud ad vinduet. De sidder helt stille. Det ser hyggeligt ud.

Kærligheden i den beskrevne situation er ikke verbaliseret, men viser en praksis, som svarer til den forklaring, som blev givet af en anden medarbejder ovenfor. Situationen ligner situationer, som vi har været vidne til på andre plejehjem i Grønland. Personalet på grønlandske plejehjem har ofte tid til at sidde i fælles opholdsrum sammen med beboerne i stilhed, foran fjernsynet, i samtale osv. Mens en vigtig forudsætning for medarbejderens respons er tid muliggjort af normeringerne på plejehjem, skriver situationen sig også ind i det, Schlütter (2016) kalder det grønlandske narrativ. Med det menes et kulturelt ideal om opretholdelse af ro og harmoni, som genfindes blandt inuit på tværs af Grønland, arktisk Canada og Alaska (jf. Briggs 1987; Annahatak 2014).

Studier fra forskellige inuitsamfund beskriver, hvorledes børn lærer disse værdier, og hvordan der er mange fælles træk i børneopdragelsen og i de grundlæggende samfundsværdier på tværs af Grønland, arktisk Canada og Alaska. Helt overordnet er der på tværs af tid og sted enighed i litteraturen om, at børn lærer at blive selvstændige, træffe egne beslutninger og opføre sig i overensstemmelse med de grundlæggende værdier gennem observation, efterligning og eksperimenter uden væsentlig anvisning eller indblanding fra voksne (Bathory 2011; Briggs 1987, 1999; Annahatak 2014). Inuit selvkontrol handler blandt andet om hele tiden at tilstræbe en balance, så man kan handle rationelt i usikre og flertydige situationer. Dette er vigtigt for at kunne overleve i det arktiske klima (Bathory 2011; Searles 2011). Herud over handler balancen også om at kunne leve i harmoni med andre mennesker, samtidig med at man er et individ, der kan træffe egne fornuftige beslutninger, samt at respektere sine medmennesker, der deltager i ens opvækst, og at tage sig af dem, der har brug for hjælp (Annahatak 2014).

Dette har haft en særlig betydning for omgangsformer og håndtering af vanskelige situationer samt for små traditionelle fangersamfunds overlevelse i et

barsk klima, hvor alle var afhængige af hinanden (Briggs 1970). Dette har således også været gældende i Grønland tidligere og genfindes stadig i mange situationer og sammenhænge (jf. Schlütter 2016; Nørtoft, Jensen & Jensen 2021), selvom landet i dag er en moderne velfærdsstat. Der findes i dagens Grønland naturligvis et væld af narrativer og oplevelser af, hvad det vil sige at være inuk eller grønlander, men fortællingen om inuit som et folk, der værdsætter ro og harmoni og tager sig godt af hinanden, er udbredt på tværs af generationer og samfundslag. I den ovenfor beskrevne situation vælger medarbejderen en rolig, harmonisk og rar drejning på en situation, som har potentiale til at udvikle sig til uenighed. Stemningen og det rare samvær vægtes højere end rutiner for beboerens sengetid.

Kærlighed som grundlæggende værdi i professionel plejepraksis

I forbindelse med det tidligere omtalte ledelsesudviklingsprojekt på ældreområdet i Kommuneqarfik Sermersooq har mange ledere og medarbejdere været på kursus. Under et besøg på et af de deltagende plejehjem fremviser Panninguaq, som er souschef, produkter af personalets arbejde med projektet. Det er stadig tidligt i projektføreløbet, og Paninnguaq fortæller om, hvordan de arbejder i fællesskab med at definere, hvilke grundlæggende værdier der skal være gældende på det plejehjem, hvor hun er ansat. De første skridt i arbejdet fremgår af nedenstående uddrag af feltnoter:

Paninnguaqs øjne stråler, når hun fortæller om projektet. De var otte afsted på kursus i en uge sammen med medarbejdere fra andre plejehjem i kommunen. Efter kurset har de afholdt personalemøder, hvor de diskuterer, hvordan de på plejehjemmet vil arbejde videre med udviklingsprocessen. De kalder deres projekt 'Hænder'. På en tavle på en gang har alle medarbejdere tegnet uden om deres hånd og skrevet deres navn inde i hånden. I første omgang var det de otte, som havde været på kursus, der havde tegnet hænder uden at sige noget om, hvad det gik ud på. Stille og roligt begyndte medarbejderne så at tegne deres hænder på tavlen også. Mellem hænderne er der på grønlandsk skrevet ord for forskellige værdier. Et af ordene er 'asannineq', som Panninguaq oversætter til 'kærlighed'. Et andet ord er 'nuannaraasi', som Paninnguaq oversætter til 'jeg holder af dig'.

Budskabet på tavlen bekræfter, at kærlighed som en grundlæggende værdi i offentlig ældrepleje ikke kun er noget, som enkelte medarbejdere har med i deres tilgang til arbejdet. Det er derimod en værdi, som også kollektivt anses for at være ganske vigtig i en professionel relation til ældre mennesker. Da Panninguaq har fremvist tavlen med hænderne, viser hun endnu et produkt fra personalets fælles udviklingsprojekt, som det fremgår af følgende feltnoteuddrag:

Medarbejderne er i gang med at lave en stor plakat i fællesskab. Plakaten skal visualisere værdierne på plejehjemmet og forholdet mellem personale og beboere. På plakaten er et træ. Panninguaq forklarer tegningen på plakaten. Træets rødder symboliserer fælles værdier, to korte grene under trækronen symboliserer ledelsen, der er visualiseret som hænder, der bærer trækronen. Sidstnævnte er medarbejdere og beboere. Mellem bladene er tegnet en masse røde hjerter. Ledelsen skal understøtte og tage ansvar for personale og medarbejdere, og ledelse skal komme nedefra og ikke oppefra. Der er endnu ikke sat ord på træet, men det kommer der, efterhånden som de arbejder videre, fortæller Paninnguaq.

Plakaten, som endnu er uden ord, illustrerer, hvordan kærlighed i arbejdet ikke blot udtrykkes verbalt og gennem handlinger, men også visuelt gennem brugen af hjerter på en værdiplakat. På et plejehjem i en anden kommune findes et lignende billede, som formidler stedets værdier. Det overordnede motiv på dette billede er også et træ. I midten af træet er et stort rødt hjerte. Over hjertet står der med store bogstaver „asannineq“, kærlighed. Inde i hjertet står der „ineqartoq“, beboere. I yderkanten af træets kroner, der også er formet som et hjerte, er der forskellige typer blomster, som symboliserer personale og ledelse. I træets krone står også ord for ro, tillid, ydmyghed og respekt. Budskabet er, at beboerne skal være i centrum for arbejdet og ved hjælp af personale og ledelse være omgivet af kærlighed. Desuden er ro, tillid, ydmyghed og respekt vigtige værdier, der skal guide personalet i dets arbejde. Billedet hænger mange steder på fællesarealerne på det pågældende plejehjem som en påmindelse om, hvad der vægtes højt i samværet mellem alle, som færdes der, uanset om det er ledelse, personale, beboere eller besøgende. Selvom kærlighed som værdi har den mest fremtrædende plads på billedet, bekræfter de andre værdier, som er nævnt, at ro, fred og fordragelighed ikke blot var bærende værdier i tidligere tider, men stadig spiller en vigtig rolle i samfundet (jf. Schlütter 2016; Nørtoft, Jensen & Jensen 2021).

Kærlighed i professionelle relationer?

Et anderledes perspektiv på de tætte relationer og den kærlige kontakt mellem plejepersonale og beboere kommer til udtryk i et interview med en dansk plejehjemsleder (på et grønlandsk plejehjem), som bliver spurgt til sine forventninger til medarbejderne om dette:

Der vil jeg sige både ja og nej, fordi vi gør brug af rigtig mange vikarer, som er lidt svingdørsmedarbejdere, og dem forventer jeg ikke, at de kan nå at skabe relationer. De er arbejdskraft. Men jeg har så mange medarbejdere, som selv skaber relationer, så jeg tror simpelthen at, ja, at de forventer, at de i hvert fald kan favne dem og få en relation [...]. Jeg forventer nok nærmere, at de er professionelle.

Lederen italesætter ikke, at plejepersonalet skal knytte nære bånd til beboerne på plejehjemmet. Hun oplever snarere, at medarbejderne forventer dette af sig selv. Lederen adskiller i sin anskuelse professionalisme og nære, kærlige relationer. Hendes opfattelse af grundværdierne i omsorgsarbejdet står således i direkte kontrast til det, vi ser ovenfor i to andre plejehjems fælles definerede grundværdier. Selvom de to ovenfor omtalte plejehjems medarbejdere ikke indskriver ordet professionalisme i deres værdigrundlag, ligger der et fagligt fælles stykke arbejde bag formuleringen af de værdier, som ledelse og medarbejdere de pågældende steder anser som afgørende for at være et godt plejehjem og en professionel velfærdsinstitution. Vi kan ikke sige noget om, hvorvidt denne leder repræsenterer et særligt dansk syn på professionalisme i ældreplejesammenhæng, men hendes udtalelse understreger, at de kærlige relationer mellem medarbejdere og beboere er en værdi, som ikke kommer fra hende som leder, men er en værdi, som de grønlandske medarbejdere fremhæver som vigtig i deres arbejde.

Fysiske udtryk for kærlighed i plejere relationer på grønlandske plejehjem

Vi indledte denne artikel med at fortælle om plejehjemslederen Rachel, som sørger for at have tæt fysisk og kærlig kontakt med plejehjemsbeboere, samtidig med at hun både med ansigt og stemme udviser varme og kærlighed. Denne form for adfærd er ikke noget særsyn i kontakten mellem plejepersonale og plejehjemsbeboere i Grønland. Vi har således mange gange observeret tætte kram, hvor kvinderne mases mod hinanden, lette klem, kys på toppen af hovedet og på kinden, pande mod pande, holden i hånd og lignende. Længden og intensiteten af den fysiske kontakt mellem beboer og medarbejder på plejehjemmene afhænger af den specifikke situation og af den specifikke relation mellem de involverede. Der er omfavnelser og anden kærlig berøring i samme situationer, som ofte ses mellem forældre og børn. Nogle signalerer velkomst og gensynsglæde, nogle er trøstende, nogle er opmuntrende, nogle signalerer afsked for nu, men man ses senere på dagen, nogle signalerer et længere farvel, nogle er godnatknus, nogle er små diskrete tilkendegivelser af, at medarbejderen holder af beboeren, og forekommer jævnt i løbet af en medarbejders arbejdsdag osv. Mens Rachel er meget bevidst om sin adfærd over for beboere på de plejehjem, hun besøger, er hun samtidig spontan i sine fysiske udtryk for kærlighed til beboerne. Spontaniteten er generelt kendetegnende for den kærlige fysiske kontakt, vi har set initieret af medarbejdere. Det er ikke en påtaget adfærd, men udtryk for reelle kærlige følelser, som medarbejdere oplever i deres relation til beboere.

Naturligheden og spontaniteten i den fysisk kærlige kontakt eksemplificeres af en medarbejder, som fortæller om en beboer:

Olga er lidt hurtig til at blive ked af det. For eksempel i sidste uge med hendes nabos død og hendes syge søn. Så krammer jeg hende bare og siger, det nok skal blive bedre.

Medarbejderens umiddelbare reaktion på, at beboeren er ked af det, er at omfavne hende og derefter trøste med ord. Medarbejderen nævner ikke, at den fysisk kærlige respons til beboerne er den mest professionelle måde at handle på. Hun giver snarere udtryk for, at det er en selvfølgelighed knyttet til samvær mellem mennesker.

Professionalisme og kærlig fysisk kontakt i omsorgsarbejde

Det har længe været kendt, at spædbørns overlevelse og udvikling blandt andet afhænger af fysisk kontakt med andre mennesker (Kelley 2000; Høyer 2003). Det er ligeledes bredt anerkendt, at gentagne behagelige berøringer udløser hormonet oxytocin, som er med til at styrke den følelsesmæssige relation mellem to mennesker. Hormonet udløses i situationer som for eksempel, omfavnelser, sex, amning osv. (Uvnäs-Moberg et al. 2015). Virkningen af oxytocin øges, når stimuleringen gentages, og den beroligende virkning varer ved, længe efter at stimuleringen er ophørt (Uvnäs-Moberg 2006:114). Behovet for fysisk berøring med andre mennesker forsvinder ikke med alderen, og mange ældre mennesker lider af hudsult (jf. Pedersen 1989), fordi dette behov ikke opfyldes i tilstrækkelig grad. Mange medarbejdere og ledere i ældreplejen er opmærksomme på det menneskelige behov for berøring. En afdelingsleder fortæller i et interview:

Vi plejer at røre og knuse beboerne og snakke kærligt med dem. De bliver utrygge, hvis de ikke får nok. Man kan se det om natten, ved at de for eksempel er urolige og kalder hele tiden.

Afdelingslederen oplever, at medarbejderne må give fysisk berøring og knus, hvis beboerne skal sove godt. Hun er opmærksom på, at der skal tilstrækkelig fysisk kontakt og kærlig berøring til for at opfylde beboernes behov for tryk og velvære. Det er således en integreret del af plejen. Et eksempel på, hvordan kærlige berøringer er en indlejret praksis hos mange medarbejdere, ses i en situation, hvor en beboer sidder og spiser morgenmad i spisestuen. Efterhånden som medarbejdere kommer ind i rummet, går de alle hen og kontakter beboeren med berøring på skulderen eller ryggen og bukker sig ned og ønsker hende godmorgen. Beboeren nyder kontakten, lukker øjnene og spinder – næsten som

en tilfreds kat. Ifølge Jacobsens (2005) definition på kærlighed bor den blandt andet i det enkelte individ og rettes mod et andet individ gennem udveksling af det, han kalder gaver. I den optik kan personalets kærlige ord og berøringer opfattes som gaver, der gives til beboerne. De etablerer kærlighedsrelationer til beboerne gennem anerkendelse og tilstedeværelse. Deres kærlige tilkendegivelser har potentiale til at støtte beboerne i deres livsudfoldelse (jf. *ibid.*).

Personalet er opmærksomme på, at nogle beboere har brug for mere berøring og kærlig kontakt med personalet end andre. En medarbejder forklarer således:

Der er nogen, der ikke får besøg af familie. For eksempel Malik. Jens' familie har jeg heller ikke set. Det er ekstra vigtigt med kærlighed til dem.

Medarbejderne er altså bevidste om, at alle beboerne har brug for berøring, kram og kærlighed, men ikke alle får dette behov opfyldt af pårørende. Beboerne bliver mere trygge og afslappede af berøringerne, hvilket fører til, at de blandt andet kan sove bedre om natten. Det er ikke nedskrevet i nogen arbejdsrutiner eller regler, det er en selvfølgelighed, de af sig selv arbejder ud fra, fordi de er bevidste om, at det har en positiv virkning, og fordi de knytter bånd til beboerne. Medarbejderne handler således ud fra viden om sammenhænge mellem mentalt velvære og fysiske behov hos beboerne, samtidig med at de handler i overensstemmelse med kærlighed som bærende værdi og tager højde for det enkelte menneske og hans eller hendes behov for hjælp, pleje og omsorg.

Reciprocitet mellem generationer

Det er interessant at undersøge, hvor såvel den kollektive idé om kærlighed som den praktiserede kærlighed i professionel plejepsaksis kommer fra. En del af forklaringen kan findes i forholdet mellem generationer på det generelle og det specifikke plan. Hvis kærlighed er en kulturelt fremelsket bærende idé for, hvordan man omgås hinanden, er det ikke blot noget, som findes i plejesektoren. En medarbejder forklarer på dansk:

Man er født med at være kærlig, rar og omsorgsfuld. Det er jo det, vi fik af de gamle, da vi var børn, og så kører den videre. Altså, så giver vi dem den samme kærlighed nu.

Medarbejderen udtrykker på samme tid en opfattelse af, at kærlig og omsorgsfuld adfærd er det naturlige, og at der er en reciprok relation imellem ældre og yngre generationer. Den kærlige omgangsform udgør en bærende værdi, som erfares og læres fra barnsben. Medarbejderen udtrykker således en kul-

turel forventning til, hvordan man behandler gamle mennesker, som har brug for hjælp, uanset om man er familie eller plejepersonale. Den reciprocitet, som medarbejderen referer til, er ikke en-til-en, men snarere kollektiv og refererer til kulturelle værdier og kollektiv opdragelse. Lignende beskrivelser kan findes i andre inuitsamfund (se fx Annahatak 2014; Bathory 2011). Opfattelsen af, at kærlig adfærd er medfødt, findes ikke blot i en grønlandsk kontekst, men svarer også til den forklaring på kærlighed, som Jacobsen (2005) præsenterer som et universelt fænomen fra et psykologisk perspektiv. Han skriver, at mennesker har en medfødt mulighed for medværen, og at denne realiseres gennem kærlighed som en måde at eksistere på for andre og andet end individet selv. Med kærligheden bekræftes og anerkendes den andens eksistens, og det er, skriver han, en grundforudsætning for livsudfoldelse (ibid.). Vi vokser således ifølge denne forståelse af kærlighed som mennesker, når vi er i en kærlighedsrelation, og kærlighed er derfor et meget centralt fænomen i menneskers tilværelse, såvel når vi oplever den, som når vi savner den. Ud over kærlighed som noget medfødt, beskriver Jacobsen blandt andet også kærlighed som kulturel (ibid.). Medarbejderens forklaring peger i samme retning, når hun beskriver, hvordan kærligheden praktiseres gennem handlinger og attitude, som videregives fra ældre til yngre generationer på nogle tidspunkter i livet og den anden vej på andre tidspunkter i livet.

Et andet eksempel på den reciprokke relation mellem såvel generationer i bred forstand som medarbejdere og beboere er pedellen Larseeraq, som har et særligt forhold til flere af de gamle mænd, der bor på plejehjemmet, hvor han arbejder, hvilket fremgår af følgende feltnoteuddrag:

En del af beboerne er selv tidligere fiskere og fangere, og de nyder ligesom Larseeraq at have mulighed for at komme på havet og gøre brug af deres erfaringer og ekspertviden fra tidligere. Beboerne er meget glade for Larseeraq, som har et særligt forhold til de tidligere fangere og fiskere. Han kender deres forskellige ekspertiseområder og ved, hvem der er særligt glad for sælragt, ammassatfangst, ørredfiskeri osv.

Larseeraq forklarer sit forhold til dem:

Flere af dem har jeg kendt det meste af mit liv, og de har været med til at lære mig op, da jeg var barn. Nogle af beboerne bliver kede af det, hvis jeg ikke når forbi og tale med dem hver dag. Så jeg sørger for altid at få talt med dem og at have dem med ud at sejle, når der er mulighed for det.

Larseeraq er meget opmærksom på den reciprokke relation, han har til bestemte beboere. For ham er det ikke blot et generelt reciprokt forhold mellem generationer, men et meget specifikt reciprokt forhold mellem individer. Han er op-

mærksom på, at han som barn fik lærdom, anerkendelse og viden fra den ældre generation af fiskere og fangere. Nu anerkender han relationen og det bånd, der er skabt mellem dem, ved at være nærværende og kærlig over for sine tidligere lærere. De har brug for Larseeraq nu, hvor de ikke længere selv kan så meget og er afhængige af andres hjælp. Larseeraq kan både give dem lidt af sin tid, opmærksomhed og nærvær ved at hilse på dem og tale med dem hver dag, og han kan hjælpe dem med deres livsudfoldelse ved, når arbejdet tillader det, at tage dem med ud at sejle og fiske. Det står ikke i Larseeraqs arbejdsbeskrivelse som pedel, at han skal tale med beboerne hver dag. Han gør det alligevel, fordi det betyder noget og giver dem en bedre livskvalitet. Det er en kærlig handling, som integreres i hans pedelarbejde.

Forskelle på kærlighed og omsorg

Forskellige steder i verden eksisterer der forskellige sociale, kulturelle og økonomiske forståelser af, hvad omsorg og pleje indebærer. Derfor må man lytte og observere den specifikke omsorgspraksis for at finde ud af, hvad omsorg betyder i en given kulturel kontekst (Van der Geest 2002:9). Ifølge Kleinman og Van der Geest (2009) er omsorg et komplekst begreb med mange facetter og nuancer. Omsorg handler om alle de følelsesmæssige og praktiske handlinger, der gør livet muligt såsom anerkendelse, bekymring, bekræftelse, ansvar og solidaritet. Det indebærer for eksempel noget så simpelt som blot at være til stede stille og lydløst hos personer, som lider. Omsorg er således noget, der foregår mellem mennesker og bygger på bekymring og medfølelse. I en overordnet forståelse kan det kaldes kærlighed (op.cit.161).

Vi viste ovenfor, hvordan medarbejdere blandt andet udtrykker kærlighed over for plejehjemsbeboere gennem kærlig berøring. Vi beskrev ligeledes, hvordan en dansk plejehjemsleder i Grønland skelner mellem professionalismisme og tætte følelsesmæssige relationer mellem plejepersonale og beboere. Også det grønlandske plejepersonale laver en skelnen mellem forskellige måder at løse plejeopgaver på. De skelner dog primært mellem omsorg og kærlighed. Det er ikke ualmindeligt, at medarbejdere udtrykker, at de elsker beboerne. En medarbejder møder en beboer på gangen og udbryder: „Asasara, åh min asasara [min elskede, åh min elskede].“ Ifølge ordbogen betyder „asasara“ kære, mens medarbejderen selv oversætter det med „elskede“. Afdelingsledere og medarbejdere siger i interviews på dansk: „Vi elsker dem!“, „Jeg elsker dem“, „Vi elsker hinanden!“.

Det er altså helt normalt for medarbejderne at være meget eksplicitte om den kærlighed, de føler for beboerne. Det er muligt, at de ville anvende forskellige ord, hvis de på grønlandsk skulle sige det samme, men de danske ord „kærlig-

hed“ og „elske“ er de ord, de bruger til at beskrive deres forhold til beboerne, hvis behov de er opmærksomme på og forsøger at opfylde.

Praktisk omsorg

Mens kærlighed er en selvfølgelighed i medarbejdernes praksis og i deres måder at omtale deres relationer til beboerne på, er det danske ord „omsorg“ et ord, som har en helt anden betydning i medarbejdernes plejepraksis og forståelse af deres arbejde. Adspurgt om, hvordan plejepersonalet giver omsorg til beboerne, svarer en medarbejder:

Vi skal altid huske, om vedkommende har været på toilettet. Og notere, om det er type 1-, 2- eller 3-afføring. Når der er vagtskifte, så bliver det nævnt. Det er os, der skal tage ansvaret.

Medarbejderen peger i sit svar på en meget konkret praktisk plejeopgave. At holde øje med en beboers toiletbesøg er en del af hendes ansvar som medarbejder og associeres med ordet „omsorg“. I et interview fortæller to medarbejdere om omsorg over for kærlighed:

Medarbejder 1: ‘Omsorg det er at tilfredsstille dem [beboerne] – de fysiske behov. Hvis de ikke kan blive vasket selv, skal vi gøre det. Og dem med ble skal skiftes, så de ikke bliver røde. På den måde tænker man.’

Interviewer: ‘Hvad med kærlighed?’

Medarbejder 2: ‘Det er jo det, vi gør. Rigtig meget. Du så jo, hvordan vi gør, når vi kommer,’ siger hun og peger hen mod en beboer, som hun lige har hilst meget hjerteligt på.

De konnotationer, medarbejderne har til ordet omsorg, er at hjælpe beboere med personlig hygiejne, spisning og andre praktiske plejeaktiviteter. På vestgrønlandsk (kalaallisut) dækker ordet „ikiurlugut“ [hjælper dem] over fysiske og praktiske opgaver, mens ordet „isumagalugit“ betyder at tage vare på dem. Det lader til, at de her citerede medarbejdere oversætter ordet omsorg til ordet ikiorlugut og derfor kun forholder sig til de praktiske opgaver, de hjælper beboerne med. Det kan også være med til at forklare, hvorfor medarbejderne bruger ord som elske og kærlighed, når de fortæller om andre dele af deres praksis som medarbejdere på et plejehjem, fordi deres forståelse af ordet omsorg ikke dækker de emotionelle og relationelle aspekter af deres arbejde. „Isumagalugit“ kommer fra „isuma“, der dækker over at bedømme en situation og handle roligt og rationelt med blik for problemløsning og konsekvenserne af ens handlinger i balance med omgivelserne (jf. Briggs 1999). Isumagalugit er således bredere

end „ikiorlugut“ og dækker sandsynligvis det, den tidligere nævnte danske plejehjemsleder forventer af sine medarbejdere. Kounosu (1980) noterer, at det engelske ord „love“ oftest dækker over spektakulære forestillinger om fænomenet kærlighed som en eksplosiv følelse, mens de forskellige inuitord (fra Canada og Alaska) for kærlighed også beskriver hverdagslige omsorgshandlinger (ibid.).

En skelnen, der ligner skelnen mellem kærlighed og omsorg på grønlandske plejehjem, mellem forskellige elementer af plejeopgaven på plejehjem, findes i et brasiliansk studie, som viste, at personalet skelnede mellem på den ene side den del af deres arbejde, der bygger på teknisk viden og færdigheder, og på den anden side handlinger, der bygger på kærlighed, omsorg og opmærksomhed (Barbieri & Sarti 2016). Personalet opfattede den tekniske pleje som en professionel forpligtelse, mens den kærlige omsorg og opmærksomhed, de gav til plejehjemmets beboere, betragtedes som en form for velgørenhed, der knyttedes til en generel opfattelse af plejehjemsbeboere som mennesker, der af forskellige årsager var blevet forladt eller efterladt af deres familier (ibid.). Således var det brasilianske plejepersonales kærlige handlinger ikke knyttet til en overordnet værdi eller tilgang til omverdenen, som vi har set hos plejepersonale i Grønland, men var snarere forbundet med at udfylde et hul, som fraværende pårørende efterlod hos beboerne. En lignende skelnen mellem forskellige elementer af pleje, der dog baseres på et helt andet værdigrundlag, ses i et studie af sygeplejersker og plejepersonale på et plejehjem i Tjekkiet (Read 2007). Her viste ældre og erfarne sygeplejersker deres yngre kolleger, hvordan professionalisme og kompetencer afspejles i et plejeideal med fokus på fysisk pleje og rutineprocedurer. Samtidig opfattedes emotionel og empatisk identifikation med patienter som upassende, idet en sådan tilgang implicerede et personligt og vedvarende socialt forhold mellem patient og plejepersonale (ibid.).

Kærlighed til hverdag

I den daglige praksis på flere grønlandske plejehjem er kærlighed et vigtigt element i hverdagen for både beboere og personale. Kærlige handlinger, ord og følelser er naturlige for personalet i relation til beboerne, hvilket afstedkommer mange fysiske kærtegn, kærlige ordvekslinger og varme følelser i dagligdagen. Fra et filosofisk og teoretisk perspektiv skriver Martinsen (2010) om to former for kærlighed i sygepleje: den spontane kærlighed og den regelstyrede kærlighed. Hun omsætter de former for kærlighed til forskellige sider af moral – den spontane moral og normmoralen, som står i modsætning til hinanden. Den spontane moral indbefatter, at kærlighed er en spontan og universel følelse, som har sit udgangspunkt i virkeligheden, så en glædesfyldt situation for eksempel skaber

glade følelser, og en trist situation skaber triste følelser. Normmoralen derimod bygger på regler og principper, som ikke tager udgangspunkt i virkeligheden, men derimod udtrykker kærligheden som en idé. Normmoralen har til formål at få folk til at opføre sig, som om de elskede hinanden, selvom de ikke gør det (ibid.). I en praktisk plejesituation vil det sige, at omsorgsgiverens normmoral sætter ind og styrer adfærden over for omsorgsmottageren, så den givne omsorg følger foreskrevne normer, også i situationer, hvor omsorgsgiveren ikke spontant føler varme og omsorg for omsorgsmottageren. Ifølge Martinsen vil tilgangen udelukke alle virkelige følelser, og dermed vil der ikke være tale om kærlighed. I andre situationer opstår positive følelser mellem omsorgsgiver og -mottager spontant, og normmoralen er således ikke nødvendig at aktivere.

Anvendes Martinsens (2010) moralbegreber til at kaste lys over forholdene på plejehjem i Grønland, kan man betegne de ansattes tilgang til beboerne som tilhørende den spontane moral. Den kærlighed, de føler og viser i forhold til beboerne, er ikke opdigtet, og den er ikke skuespil. Det er ikke romantisk kærlighed, men det er en oprigtig kærlighed i deres egen forståelse, og den er at sammenligne med familiær kærlighed.

Ifølge Lanas og Zembylas' (2015) er kærlighed en etisk tilgang i professionel pædagogisk praksis. Når medarbejderne i vores undersøgelse opfører sig kærligt med brug af både ord og handlinger, afspejler det deres følelser, men også deres erfaringer med, hvad der er brug for i en given situation. På den måde er kærligheden på samme tid spontan og bevidst. I tråd med Lanas og Zembylas' kærlighedsbegreb er de bevidste i deres kærlighed til beboerne. De tænker over, hvordan Olga, Malik, Jens og de andre beboere har brug for at blive mødt, de ved, hvilke beboere som ikke får deres behov for nærhed og tryghed opfyldt af familie, og hvilke beboere der har brug for ekstra fysisk opmærksomhed for at kunne sove, eller hvem der har brug for en ekstra lille tur på gangen og en stille stund ved vinduet sammen med en medarbejder, selvom det er et brud på den sædvanlige rytme med sengetider. Kærligheden er en etisk tilgang til deres arbejde, og de erfarer, hvordan den tilgang gør en forskel for den enkelte beboer og kan ændre eller styre en situation og en beboers sindstilstand. Derfor er kærlighed flere steder en bevidst faglig værdi, som ligger til grund for plejearbejdet. Medarbejdernes kærlighedsforståelse adskiller sig dog fra Lanas og Zembylas' ved, at de betegner relationen som familiær, mens Lanas og Zembylas påpeger, at kærlighed i professionel sammenhæng ikke skal forstås som samme slags kærlighed, som man føler for nære relationer. I små inuitsamfund på tværs af Arktis har relationer mellem individer flere funktioner. Dette betyder, at det i den grønlandske velfærdsstat for eksempel ikke er ualmindeligt, at en beboer på et plejehjem bliver plejet af en medarbejder, som også er familiemedlem, hvor-

ved grænser mellem private roller og professionelle roller let flyder sammen. I tidligere tiders fangersamfund var der heller ikke en skarp skelnen mellem det private og det professionelle liv. Bærende værdier, som genfindes i forskellige inuitsamfund, handler således ofte mere universelt om, hvordan man omgås hinanden, tager vare på hinanden og hjælper dem, der har brug for støtte og beskyttelse (jf. Briggs 1987, 1999; Annahatak 2014).

Et andet element, som spiller ind i hverdagskærligheden mellem beboere og medarbejdere, er reciprocitet. Vi har vist, at flere medarbejdere fremhæver naturligheden i, at omsorgsroller byttes om, efterhånden som tiden går, og mennesker ældes. I tilfældet med pedellen er der tale om en langvarig relation mellem ham selv og flere af de mandlige beboere på hans arbejdsplads. Selvom pedellens arbejdsopgaver ikke dagligt inkluderer pleje og aktiviteter med beboerne, gør det allerede etablerede og stærke bånd til specifikke beboere, at han dagligt tager sig tid til at være sammen med dem og at inddrage dem i sine opgaver, når det er muligt. De tog sig af pedellen, da han var barn, og han tager sig af dem nu. Den dynamik i relationer over tid er for mange medarbejdere en selvfølge og en forklaring på, hvorfor personalet knytter tætte bånd til beboerne og opfører sig kærligt over for dem.

Professionel kærlighed

Det empiriske materiale viser tydeligt, at plejepersonalet laver en skarp forståelsesmæssig distinktion mellem forskellige aspekter af deres arbejde, hvor omsorg i betydningen at hjælpe plejehjemsbeboerne med praktiske og hygiejniske gøremål står i skarp kontrast til de sociale, emotionelle og relationelle aspekter. Både Read (2007) og Barbieri og Sarti (2016) beskriver lignende skel, men baggrunden for plejepersonalets skelnen er forskellig fra den ene kontekst til den anden. I studiet fra Tjekkiet handler skellet om, at staten er ansvarlig for at yde pleje til patienter, mens følelser og nære relationer til patienterne hører privatlivet til. Sygeplejersker anses for at være statens udøvere af plejen snarere end at være individer, som indgår i en relation til deres patienter (om end der er afvigelse og eksempler på tættere relationer til visse patienter) (Read 2007). Plejepersonalet i det tidligere nævnte brasilianske studie skelner også imellem mere standardiserede og praktiske plejeopgaver, men det opfattes ikke som uprofessionelt at vise social og relationel støtte til plejehjemsbeboerne. Fordi plejehjemsbeboerne opfattes som forladte eller efterladte, udfylder personalet et behov, som ikke opfyldes af beboernes egne familier. Denne del af omsorgsarbejdet får nærmest karakter af velgørenhed (Barbieri & Sarti 2016). I den grønlandske kontekst handler den skarpe skelnen ikke om professionalisme, men kan snarere tilskri-

ves en kombination af normer og sproglige forhold. Rent sprogligt findes der ikke et ord for omsorg, der dækker det danske ord „omsorg“ eller det engelske ord „care“. Der findes derimod et omsorgsbegreb, der udelukkende dækker praktiske aspekter af pleje og omsorg. Således må der andre ord til at beskrive de sociale og emotionelle aspekter af det omsorgsarbejde, som medarbejderne udfører. Og her anvender de på dansk ord som „kærlighed“ og „elske“. Når det kommer til den normative faktor, er det tydeligt, at det er en fremherskende norm, at der er familielignende relationer og følelser mellem medarbejdere og beboere på plejehjem. Grønlands befolkning er så lille og mobil i forhold til at flytte rundt mellem byer grundet eksempelvis uddannelse og arbejde over et livsforløb, at de fleste mennesker i forvejen er relateret til hinanden på den ene eller den anden måde. Der er således en stor chance for, at en beboer og en medarbejder allerede er relateret i første eller andet led. Samtidig gør det kulturelle ideal om ro og harmoni (jf. Schlütter 2016; Briggs 1970; Annahatak 2014), at mange mennesker i de fleste situationer vil søge harmoni og hyggelig stemning, hvis det er muligt. Mange medarbejdere i den grønlandske plejesektor forventer af sig selv og hinanden, at de skal optræde kærligt og opbygge kærlige relationer til plejemodtagerne. De tilgår deres arbejde og skaber kærlige relationer til beboerne, mens den danske plejehjemsleder ikke har den samme forventning. Hun opponerer ikke imod medarbejdernes kærlige adfærd og følelser over for beboerne, men hun forventer og tilskynder dem heller ikke. Hun er også klar over, at danske normer for professionalitet ikke kan overføres direkte til en grønlandsk plejekontekst, og hendes forventninger til medarbejderne ville nok kunne indgå i det grønlandske omsorgsbegreb „isumagalugit“. Bringer vi Martinsens (2010) moralbegreber på banen, vil man kunne sige, at det grønlandske plejepersonale arbejder ud fra en spontan moral, som tillader og måske ligefrem tilskynder den spontane og oprigtige kærlighed, de føler for beboerne.

Kærlighedsetik i grønlandsk professionel omsorg

I begyndelsen af denne artikel fremførte vi Van der Geests (2002) pointe om, at omsorg kun kan forstås i sin egen kulturelle kontekst og ved at lytte til og observere de involverede i en omsorgssituation. Både Martinsen (2010) og Lanas og Zembylas (2015) bruger kærlighedsbegrebet i forbindelse med etik og moral. Det handler tilsyneladende mest om specifikke måder at møde andre mennesker på i professionelle situationer. Både kærlighed og omsorg foregår mellem mennesker, og fra et etisk perspektiv handler det i høj grad om at møde „den anden“ og være behjælpelig med at opfylde „den andens“ behov. Man kan måske frygte, at omsorg styret af medarbejders følelser over for hver enkelt beboer vil betyde,

at ikke alle beboere får den påkrævede omsorg og opmærksomhed, men hvis kærligheden er en generel tilgang til omsorgsarbejdet, får alle beboere glæde af den. Der kan drages paralleller fra vores data til begreberne fra såvel praksis som fra de mere teoretisk udledte begreber. Det ville være muligt at beskrive relationerne mellem beboere og medarbejdere på plejehjem med andre ord end „kærlighed“, men for en meget stor del af de mennesker, vi har mødt i grønlandsk ældrepleje, er „kærlighed“ det mest dækkende ord for det, de føler og gør i omsorgsrelationerne på plejehjemmene. Hvis vi ud fra en dansk forståelse af, at professionalisme ikke kan indeholde kærlighed i omsorgsarbejde, forkaster kærlighedsbegrebet, vil det betyde, at vi ikke fuldt ud anerkender de oprigtige følelser og handlinger, som medarbejderne oplever i forhold til beboerne. Medarbejderne er ikke blot statens forlængede arm, når de yder omsorg og pleje til institutionaliserede ældre mennesker. Medarbejdernes kærlighed er heller ikke velgørenhed, når familien til en beboer ikke er i nærheden eller ikke er deltagende i beboerens liv, selvom medarbejderne er opmærksomme på, om en beboer uden tæt familiekontakt har brug for ekstra kærlighed. Medarbejdernes kærlighed til beboerne er spontan og bevidst. Den er familiær og oprigtig, og så er den en vigtig del af at være professionel omsorgsyder i den grønlandske kontekst.

Note

Projektet er støttet økonomisk af Velux Fonden og Fonden Ensomme Gamles Værn.

Litteratur

- Aagaard, Tine
2018 Rehabilitering i hverdagslivet. Borgerperspektiver på livet som gammel i Nuuk. Tikiusaaq 26(1):18-25.
- Annahatak, Betsy
2014 Silatuniq. Respectful State of Being in the World, *Études/Inuit/Studies* 38(1-2):23-31.
- Barbieri, Natália Alves & Cynthia Sarti
2016 Too Much Love. Institutional Care for Old Age. *Vibrant: Virtual Brazilian anthropology* 13(1):71-88.
- Barthory, Laakkuluk Williamson
2011 Aqausiit. Can You Hear How Much I Love You?! *Native Studies Review* 20(2):1-29.
- Briggs, Jean L.
1970 Never in Anger. Portrait of an Eskimo Family. Cambridge: Harvard University Press.
- 1987 In Search of Emotional Meaning. *Ethos* 15(1):8-15.

- Collings, Peter
2009 Participant Observation and Phased Assertions as Research Strategies in the Canadian Arctic. *Field Methods* 21(2):133-53.
- Departementet for Sociale Anliggender, Familie og Justitsområdet
2020 Status på boligmassen på ældreområdet 2020. Nuuk: Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet
- Høyer, Mette
2003 Tilknytning, udvikling og fejludvikling i spædbarnalderen. *Psyke og Logos* 24:719-40.
- Jacobsen, Bo
2005 Kærlighedslivets psykologi i eksistentiel belysning. *Psyke og Logos* 26(2):451-59.
- Jensen, Tenna & Kamilla Nørtoft
2020 Livskvalitet i alderdommen. Hverdagstemaers indflydelse på den gode alderdom. I: T. Aagaard & L. Hounsgaard (red.): *Menneske – sundhed, samfund og kultur*. Side 197-216. Aarhus: Forlaget Klim.
- Gill, Harmandeep Kaur, Abir Mohamad Ismail & Mette Mørup Schlütter
2021 Det forestilte bakland. Hjem og tilhørighed i alderdom. *Norsk Antropologisk Tidsskrift* 32(3-4):132-45.
- Kelley, Catherine
2000 Should Infants Sleep with Their Parents? *Arch Pediatr Adolesc Med.* 154(11):1171-73.
- Kleinman, Arthur & Sjaak van der Geest
2009 "Care" in Health Care. Remaking the Moral World of Medicine. *Medische Antropologie* 21(1):159-68.
- Kleivan, Inge
1957 De gamle i Grønland. *Tidsskriftet Grønland* 11:401-09.
- Kounosu, Sam
1980 Notes on Peace, Intelligence, and Rhetoric. Note 7. *Inuit Wisdom. Peace Research* 12(3):147-51.
- Lanas, Maija & Michalinos Zembylas
2015 Revolutionary Love at Work in an Arctic School with Conflicts. *Teaching Education* 26(3):272-87.
- Martinsen, Kari
2010 Fra Marx til Løgstrup. Om etik og sanselighed i sygeplejen. København: Gyldendals Bogklubber.
- Nørtoft, Kamilla, Sidse Carroll, Anu Siren, Peter Bjerregaard, Christina V.L. Larsen, Merete Brædder, Lise Hounsgaard & Tenna Jensen
2018 Enhancing Well-Being Among Older People in Greenland through Partnerships of Research, Practice and Civil Society. *Arctic Yearbook* 2018.
- Nørtoft, Kamilla & Tenna Jensen
2017 Aldringsidentitet i spændingsfeltet mellem fangersamfund og velfærdsstat. *Psyke og Logos* 38:32-50.
2018 Mad i alderdommen. Livskvalitet, netværk og aktiv aldring. *Tikiusaaq* 2:16-23.
2019 Ildsjæle i ældreplejen i Grønland. *Omsorg* 3:44-49.

- Nørtoft, Kamilla, Hanne Jensen & Tenna Jensen
2021 Meningsfulde aktiviteter og stille og rolig omsorg. To spor i grønlandsk demenspleje. Tidsskriftet Gerontologi 37(2):26-33.
- Olsen, Mia Anna-Lisa Freuchen & Tenna Jensen
2021 Grønlands første alderdomslov fra 1926. Politiske opfattelser af ældre mennesker ved alderdomslovgivningens indførelse i Grønland. Grønlandsk Kultur- og samfundsforskning 2020-21:111-29.
- Pedersen, Jørgen Bruun
1989 Sex og alder. Om seksualitetens udvikling i de ældre år. København: Gyldendal.
- Read, Rosie
2007 Labour and Love. Competing Constructions of "Care" in a Czech Nursing Home. Critique of Anthropology 27(2):203-22.
- Schlütter, Mette Mørup
2016 Moderskab i det urbane Grønland. Om moderskab og uforudsigelighed i Nuuk. Jordens Folk 51(3-4):17-25.
2018 Ældres livshistorier. Tidsskriftet Grønland 66(4):256-60.
2019 At rejse for at leve. En etnografisk skildring af ældres rejse for at få behandling i det grønlandske sundhedsvæsen. Omsorg. Nordisk tidsskrift for palliativ medicin 36(3):18-23.
- Schlütter, Mette Mørup & Lise Hounsgaard
2020 Når helbredet svigter i alderdommen. Ældres møde med uvished i behandlingsforløb i det grønlandske sundhedsvæsen. I: T. Aagaard & L. Hounsgaard (red.): Menneske – sundhed, samfund og kultur. Side 263-82. Aarhus: Forlaget Klim.
- Searles, Edmund
2000 Why do You Ask so Many Questions? Learning How not to Ask in a Canadian Inuit Society. Journal for the Anthropological Study of Human Movement 11(1):247-64.
2008 Inuit Identity in the Canadian Arctic. Ethnology 47(4):239-55.
- Spradley, James
1979 The Ethnographic Interview. Fort Worth: Harcourt, Brace, Jovanovich.
- Uvnäs-Moberg, Kerstin
2006 Afspænding, ro og berøring. Om oxytocins lægende virkning i kroppen. København: Akademisk.
- Uvnäs Moberg, Kerstin, Linda Handling & Maria Petersson
2015 Self-Soothing Behaviors with Particular Reference to Oxytocin Release Induced by Non-Noxious Sensory Stimulation. Frontiers in Psychology 5: Artikel 1529. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.01529>.
- Van der Geest, Sjaak
2002 Respect and Reciprocity. Care of Elderly People in Rural Ghana. Journal of Cross-Cultural Gerontology 17:3-31. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2014.01529>

